

Література

1. Асташова Н. А. Концептуальные основы педагогической аксиологии / Н.А.Асташова // Педагогика. — 2008. — С. 5–8.
2. Бацевич Ф.С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень / Ф.С. Бацевич. — К., 2008. — С.240.
3. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В.Ю. Биков. — К., 2008. — 648 с.
4. Дроздова І.П. Професійний дискурс і мовна особистість студента ВНЗ нефілологічного профілю / І.П. Дроздова // Вісник Львівського університету. Сер. філол. — Вип.50. — 2010. — С.212 — 221.
5. Родигіна І.В. Компетентісно-орієнтований підхід до навчання / Родигіна І.В. — Харків, 2006. — 96 с.
6. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / И.А.Зимняя. — М., 2004. — С. 40.
7. Brumfit C. Communicative Methodology in Language Teaching: The Roles of Fluency and Accuracy. — Cambridge University Press, 1984. — 166 p.
8. Canale M., Swain M. Theoretical Basis of Communicative Approaches to Second Languages Teaching and Testing // Applied Linguistics. — 1980. — Vol.1. — P.1–47.

УДК 37.013.32

Коваленко С.О.,
викладач кафедри іноземних мов
фінансово-економічного факультету
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті схарактеризовані психолого-педагогічні особливості навчання іноземних мов.

Ключові слова: іноземна мова, комунікативна компетентність, мовлення, мотивація.

Аннотация. В статье характеризуются психолого-педагогические особенности процесса обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: иностранный язык, коммуникационная компетентность, речь, мотивация.

Summary. The psychological and pedagogical peculiarities of foreign language teaching process is described in this article.

Key words: foreign language, communication competence, speech, motivation.

Сучасний етап розвитку національної вищої освіти характеризує модернізація і реформування, зміна освітніх програм, форм і методів навчання. Одним із стратегічних напрямів у модернізації освіти вважається подолання репродуктивної масової освіти і перехід до нової освітньої парадигми, яка забезпечує пізнавальну активність і самостійність мислення тих, хто навчається. «Школа повинна навчити мислити і навчити вчитися — ось педагогічні імперативи сучасної епохи» [2, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що педагоги сучасності (В. Борисенков, Г. Валеєв, М. Скаткін, О. Богданова, О. Карп'юк) мають однакову думку з приводу ефективності педагогічної праці сьогодні. Так, педагогічна робота має високу ефективність, коли при однакових затратах часу, крім традиційного засвоєння матеріалу, відбуваються цілеспрямовані зміни в психіці тих, хто навчається: розвивається інтелект, формується креативність мислення. Отже, метою цієї статті є характеристика психолого-педагогічних особливостей навчання іноземних мов; виявлення прямої залежності між оволодінням іншомовним спілкуванням і розвитком креативного мислення.

На сучасному етапі головна мета в навчанні іноземних мов цілком практична — спілкування. Тому розвиток саме комунікативної компетенції студентів привертає все більше і більше уваги. Говорячи про формування іншомовної мовленнєвої компетенції, варто зазначити необхідність урахування психологічних особливостей тих, хто навчається, і власне мовлення. Знання суті психічних процесів, які супроводжують будь-який навчальний процес, зокрема навчання спілкуватися іноземною мовою, допоможе педагогу створити відповідні педагогічні умови і забезпечить ефективність усього навчального процесу. У цьому випадку немає великої і суттєвої різниці між розвитком уміння спілкуватися рідною й іноземною мовою. Адже той, хто здатен швидко мислити і якісно впорядковувати свої думки, відтворюючи їх не менш якісно в мовленні рідною мовою, зможе (за умови оволодіння іншомовними граматичними конструкціями і лексичними одиницями) робити те ж саме іноземною мовою.

Психологи вбачають у мовленні особливий вид діяльності, спрямований на задоволення комунікативної потреби. Мовлення, як і будь-яка інша діяльність, характеризує дві протилежні сто-

рони: зовнішня і внутрішня. Внутрішня сторона (що в мовленні є мислення, упорядкування думок, пошук необхідних, «влучних» слів або словосполучень) регулює зовнішню. У мовленні такою внутрішньою стороною є вираження змісту або мовленнєве оформлення [5, с. 65]. Зовнішню сторону науковці називають ще моторною або виконавчою, вона виражена артикуляцією. При цьому варто зауважити, що зовнішній процес мовлення являє собою не просто вокалізацію внутрішнього мовлення, а насамперед його реконструкцію і вдосконалення. Отже, мовлення як діяльність характеризує єдність вищевказаних двох сторін. «Воно починається з мотиву і плану та завершується результатом, досягненням наміченої на початку цілі; в середині ж лежить динамічна система конкретних дій і операцій, спрямованих на це досягнення» [5, с.67].

В основі будь-якої діяльності, мовленнєвої зокрема, лежить потреба, яка теж породжує бажання або мотив. Як наслідок, виникає конкретна мета, що спонукає до виникнення роздуму або мислення щодо її досягнення. Результатом мислення є думки й ідеї, які спочатку оформлюються у внутрішньому мовленні. Внутрішнє мовлення відрізняється від зовнішнього: це не зовсім той набір слів, що несуть соціально зрозуміле значення, який ми звикли чути в зовнішньому оформленні. Відомо, що внутрішнє мовлення є результатом мислення, але не первинним. Первинним же результатом мислення треба вважати суто індивідуальний зміст, що складається з певного набору понять і образів. Вторинним результатом мислення є внутрішнє промовляння, описування цих понять і образів; і воно вже виражене словом, яке насамперед несе індивідуальний зміст. Отже, словесне оформлення лише вторинне за своєю природою, саме тому можливе (і це є необхідним в оволодінні іноземною мовою) мислення на різних мовах, не лише рідною. «Гарне володіння мовою завжди характеризується вмінням думати на іноземній мові. Положення про те, що лише рідна мова може бути безпосередньо пов'язана з мисленням людини не відповідає даним фізіології вищої нервової діяльності. Слова є другорядними подразниками тоді і лише тоді, коли вони безпосередньо асоціюються з поняттями» [1, с. 31].

Зазначене дає змогу побудувати такий ланцюжок: потреба — мотив — мета — мислення — думки — внутрішнє мовлення — індивідуальний зміст — зовнішнє мовлення — соціальне значення.

Загалом можна виділити три рівні мовленнєвого процесу: спонукальний (потреба, мотив, мета); формуючий (мислення, думки, їх оформлення у внутрішньому мовленні та певний індиві-

дуальний зміст як результат); реалізуючий (оформлення індивідуального змісту в зовнішньому мовленні і, як результат, певне соціальне значення). Таку трирівневу класифікацію пропонує І. А. Зимня [5, с. 60—65].

Розглянемо послідовність навчання іншомовного мовлення з позицій психології.

Потреба виконує роль «запускового механізму» мовленнєвої діяльності. Проте вона може лишитися нереалізованою за відсутності відповідних умов. І лише, коли має місце поєднання актуальної потреби (у нашому випадку комунікативної) з умовами, здатними її задовольнити (такими умовами у випадку навчання іноземних мов є наявність мовленнєвої ситуації), в організмі людини виникає певний динамічний стан, що виражається в психологічній готовності здійснювати акти поведінки у відповідному напрямку. Така готовність організму до діяльності називається «установкою». Отже, початковим механізмом є мотивація. Механізм мотивації породження висловлювання, на думку психологів, «глибоко інтимний, індивідуальний і безпосередньо некерований», але, що дуже важливо в навчанні іноземних мов, піддається опосередкованому регулюванню. Це означає, що викладач може певним чином впливати на мотиваційну сферу студента.

Розглянемо потреби, специфічні для іншомовного мовлення. Аналізуючи мотиваційну сферу студентів вишів, дослідники дійшли висновку, що особливе значення для ефективності навчальної діяльності має актуалізація таких потреб: пізнавальної, комунікативної, творчої, а також потреби в досягненнях. Комунікативна потреба одностайно визнана психологами однією з основних соціогенних потреб людини. Вона є найбільш значимою в навчанні усного мовлення, у мотиваційній сфері студентів вона займає одне з провідних місць. На думку О.О. Леонтьєва, створення найкращих умов для розвитку мотивації та творчого характеру навчальної діяльності можливе саме у спілкуванні. Відповідно і навчання іноземних мов доцільно будувати як модель спілкування. «Слід навчати самій діяльності, через оволодіння засобами і способами якої буде формуватись і той, хто навчається» [5, с.73].

Виникнення потреби вже є поштовхом до виникнення відповідного мотиву. Є багато класифікацій мотивів за різними критеріями. Найбільш загальною і поширеною є поділ мотивів на дві великі групи: зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх мотивів належать орієнтування на самоствердження, престижність, обов'язок, необхідність, уникнення не-

приємностей і т. п. Внутрішні мотиви складаються в самій діяльності і, звичайно, бажано, щоб вони переважали. Інакше мотивація, що привела людину до ситуації учення, може виявитися надто слабкою, щоб утримати її в цій ситуації, а згодом може призвести взагалі до відмови людини від діяльності. Переважання в студентів внутрішньої або зовнішньої мотивації багато в чому залежить від викладача, від його вміння створити проблему і зробити тему особистісно значущою, від емоційності і власної зацікавленості викладача. Тоді мотивація буде високою, студенти бачитимуть перед собою конкретну мету і докладатимуть усіх зусиль до її досягнення. Певна мета є поштовхом до роздумів або мислення; як результат, виникають думки та ідеї. Л.С. Вигоцький дуже влучно порівняв думки з навислою хмарою, з якої ось-ось полетять дощ слів, а мотивацію з вітром, який цими хмарами рухає. Тема навчання мислити дуже актуальна сьогодні, адже розвиток мислення є важливою передумовою саморозвитку і самовдосконалення. Отже, володіння мовою знаходиться в непохитній єдності і безпосередньому зв'язку з мисленням [1, с.13]. Розвиток і вдосконалення мислення відбувається протягом усього життя людини. У цьому процесі виділяють «домовленнєву» і «мовленнєву» стадії. У розвитку мовлення дитини ми безсумнівно можемо констатувати «доінтелектуальний період», як і в розвитку мислення «домовленнєвий етап». До певного моменту той і той розвиток йде по різних лініях, незалежно одне від іншого. У певному пункті обидві лінії перетинаються, після чого мислення стає мовленнєвим, а мовлення стає інтелектуальним [3, с. 103].

Площина спільного перетину — мовленнєве мислення. Зважаючи на елементарне уявлення про мислення дитини, зрозуміло, що, мислячи, ми оперуємо поняттями, «картинками», які, «складаючись разом», утворюють загальну «картину» або загальний зміст. По ходу виникнення «картинок» ми їх синхронно, внутрішньо, «про себе», описуємо. Справді, це ніби мовлення до самого себе. Внутрішнє мовлення певною мірою хаотичне, зрозуміле лише нам. Як результат промовляння, ми маємо не просто загальну картину, а певний стислий текст, концепт. «У внутрішньому мовленні цей текст стискається в концепт (уявлення), що містить смислову серцевину всього текстового відрізка. Концепт зберігається в довгостроковій пам'яті і може бути відновлений в словах, що не співпадають буквально з першопочатковими, але таких, в яких інтегрований той же зміст» [4, с. 84].

Оскільки в мисленні слову передують поняття, то, як вже згадувалось нами раніше, можливе мислення на різних мовах. Отже, при

вивченні і навчанні іноземної мови саме до цього слід «йти». Так, «учні повинні навчитись мислити на іноземній мові» [1, с. 30].

Важливість розвитку мислення є безсумнівною. Є безліч порад і методичних рекомендацій у цьому плані. Але найкращим стимулом до мислення є проблема, розв'язання якої потребує від учнів, студентів самостійної здогадки. Необхідно надавати можливість тим, хто навчається, самим знайти відповідь на різні запитання, які постають перед їхнім розумом. Засобами іноземної мови треба розвивати навички творчого мислення [6, с. 94]. Крім того, є ще поняття самостійного мислення; для такого характерне вміння людини ставити перед собою нові завдання й самостійно знаходити рішення і відповіді. Адже людина, у якої відсутня самостійність мислення оволодіває знаннями і досвідом інших людей механічно, і при вирішенні тих чи інших задач в основному спирається на трафарети, готові правила [7, с. 161]. По суті, мислення — те саме спілкування, до якого ми прагнемо в кінцевому результаті, тільки спілкування самого із собою. Так, за Л.С.Вигоцьким мовлення має дві функції: спілкування і мислення; одиницею цих функцій виступає значення слова.

З фізіологічної точки зору немає суттєвої різниці між мисленням «про себе» і мовленням «вголос». В обох випадках спостерігається дія одних і тих самих нервових механізмів, використання тих самих мовленнєвих сигналів. Різниця полягає лише в тому, що в мисленні рухи м'язів мовленнєвого апарату послаблені. Думка — результат роботи інтелекту. Чудова особливість мови полягає в тому, що її сутність забезпечує можливість передання думки від однієї людини до іншої.

Зовнішнє звукове оформлення «продуманого» є мовленням. Мовлення як засіб спілкування характерне лише для людини і є тільки людським надбанням в історичному розвитку. У спілкуванні одне з одним ми користуємося різноманітними словами й застосовуємо граматичні правила тієї чи тієї мови. Мета мовлення людини — донести співрозмовникам загальний зміст своїх думок і ідей. Для цього, навіть урахувавши, що етап планування і продумування вже позаду, не припиняється пошук найбільш влучних «варіантів» зовнішнього оформлення. Н.І. Жинкін увів поняття універсального предметного коду (УПК) [4, с. 93]. Цей код визначає правила щодо змісту висловлювання: про що говорити (предмет), що саме про нього говорити (зміст), навіщо говорити (мотив), кому адресувати, який висновок зі сказаного. Звичайно, ми далеко не завжди дотримуємося цих правил, формуючи висловлювання.

Усі мовні рівні інтегруються під впливом розкриття внутрішнього змісту, аби зробити його зрозумілим іншим. При цьому важливим при усному спілкуванні є все: не тільки відповідні слова і словосполучення, а й хізітації, інтонація, сила голосу, емоційність та інше. «Людське вухо легко помічає загальний звуковий тонус мовлення, повторення, хізітації, недоречні зупинки, підвищення і пониження основного тону та т.п., і оцінює це все за змістом. Промовляти мову не так просто» [4, с. 92].

Варто відзначити значимість сили емоційності. Відомо, що саме емоційно забарвлена розповідь викладача привертає найбільшу увагу студентів і найкраще запам'ятовується. Але і тут важливе знання міри. По-справжньому емоційно забарвленим пояснення має ставати тоді, коли йдеться про найбільш важливе і суттєве. «Суцільний потік емоцій» не дає бажаного результату, а навпаки, навіть втомлює слухачів, проте без емоцій живого усного мовлення не існує. Промовець має ввійти в певний емоційний стан. У цьому і полягає усне живе мовлення. Отже, мовлення тісно пов'язане з почуттями. За допомогою слів людина висловлює свої почуття, емоційний стан і так впливає на почуття інших. Викладач, пояснюючи і проводячи заняття, викликає або повагу до себе і зацікавленість предметом, або розчарування і байдужість.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, усне мовлення являє собою складний психологічний процес. Навчаючи, необхідно приділити належну увагу важливим компонентам цієї системи, у першу чергу розвитку мислення, яке особливо істотну роль відіграє в оволодінні спілкуванням. Тренувати потрібно можливості учнів як декодувати отриману інформацію, так і зберігати її в пам'яті; навички у вимові або акустичні навички потребують розроблення і відповідного налаштування мовленнєвого апарату. Проте варто брати до уваги не лише психологічні особливості мовленнєвого процесу, а й психологічні особливості студентів як особистостей, адже психологія є наукою про той предмет, на який повинен впливати кожен педагог.

Література

- 1.Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам / Б.В.Беляев.— М.: Просвещение, 1959.— 320с.
2. Борисенков В.П. Вызовы современной эпохи и приоритетные задачи педагогической науки / В.П. Борисенков // Педагогика.—2004.—№1. — С.3—10.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С.Выготский. — М.: Лабиринт, 1996. — 416с.

4. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Н.И. Жинкин. — М.: Наука, 1982. — 155с.
5. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И.А.Зимняя. — М.: Просвещение, 1985. — 160с.
- 6.Коваленко О. На шляху до демократизації суспільства / О.Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. — 2005. — №3. — С. 92—100.
7. Кузин В.С. Психология / В.С.Кузин. — М.: Высшая школа, 1982. — С. 149—180.

УДК 811.111:378.147

Крилова В.Г.,
старший. викладач
кафедри іноземних мов факультету
управління персоналом та маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗ

Анотація. У статті зроблена спроба проаналізувати використання передових форм методів, які застосовують викладачі іноземних мов КНЕУ з наближення до євростандартів щодо формування мовних компетенцій студентів в у навчальному процесі.

Ключові слова: інноваційний процес, євростандарт, комунікативний метод, інтерактивний метод, мовна компетенція, телекомунікаційні мережі, мультимедійні матеріали, взаємодія, індивідуальні особливості.

Аннотация. В статье сделана попытка проанализировать использование передовых форм и методов, которые применяют преподаватели иностранных языков КНЕУ по приближению к евростандартам относительно формирования речевых компетенций студентов в учебном процессе.

Ключевые слова: инновационный процесс, евростандарт, коммуникативный метод, интерактивный метод, языковая компетенция, телекоммуникационные сети, мультимедийные материалы, взаимодействие, индивидуальные особенности.

Summary. The article attempts to analyze the advanced forms and methods that are used by foreign language teachers in KNEU to approximate the European